

Piotr SZKUTNIK*

OPIS KOŚCIOŁA I PROBOSTWA W SZADKU W POŁOWIE XIX W.

Streszczenie. Publikowany opis składa się z dwóch dokumentów przedstawiających stan nieruchomości, wielkość areалу i dochodów probostwa w Szadku w 1858 r. Dokumenty te powstały w wyniku rozporządzenia władz państwowych Królestwa Polskiego. Pierwszy z edytowanych dokumentów opisuje kościół i budynki należące do probostwa. W 19 punktach przedstawia nieruchomości będące składnikami majątku kościelnego. Integralną częścią opisu są wymiary obiektu podawane w łokciach i stopach, jego stan, materiał, z którego został wykonany, oraz wartość jego ubezpieczenia na wypadek pożaru. Drugi dokument opisuje grunty należące do probostwa w Szadku oraz we wsi Bobownia Księża i w osadzie Ogrodzim. Opis przedstawia dane dotyczące areálu posiadanych dóbr oraz ich rodzajów pod względem zagospodarowania (grunty orne, łąki, pastwiska, ogrody warzywne i owocowe, nieużytki, drogi, rowy, zarośla, zbiorniki i ciekі wodne, obszary zabudowane). Osobno zostały wyliczone poszczególne działki ziemi z podaniem ich powierzchni w morgach i prętach. Prezentowane dokumenty wzbogacają zasób wiedzy nt. dziejów probostwa szadkowskiego, opisując jego stan posiadania w połowie XIX w.

Słowa kluczowe: kościół, probostwo, Szadek.

WSTĘP

Źródła do dziejów kościoła i probostwa parafii katolickiej w Szadku były już przedmiotem edycji na łamach „Biuletynu Szadkowskiego”. Ukazały się artykuły prezentujące opis kościoła i parafii na początku XVI w.¹ oraz w 1825 r.² Opis pu-

* Piotr Szkutnik, dr, adiunkt, Uniwersytet Łódzki, Wydział Filozoficzno-Historyczny, Katedra Historii Historiografii i Nauk Pomocniczych Historii, 90-219 Łódź, ul. Kamińskiego 27a.

¹ P. Szkutnik, *Parafia szadkowska na początku XVI w. w świetle Liber beneficiorum Jana Łaskiego*, „Biuletyn Szadkowski” (dalej: BSz) 2013, t. 13, s. 65–80.

² A. Kaczmarek, A. Młyńska, *Źródła do dziejów parafii w Szadku z roku 1825 (wizyta dziekańska i inwentarz parafii)*, BSz 2010, t. 10, s. 199–217.

blikowany w niniejszym artykule przedstawia stan nieruchomości, wielkość arealu i dochodów probostwa w Szadku w 1858 r. Dokument ten powstał w wyniku rozporządzenia władz państwowych.

Administracja zaborcza Królestwa Polskiego starała się podporządkować Kościół katolicki w kraju. W tym celu uzależniano ekonomicznie duchowieństwo od struktur cywilnych. Rząd wypłacał księżom pensje, wprowadzano też rozwiązania pozwalające na inwigilację stanu posiadania Kościoła. Dla pełnej kontroli nad majątkiem kościelnym przeprowadzano spisy inwentarza tzw. *fundi instructi*. Szczegółowe inwentarze tworzone na potrzeby opisu parafii, zwłaszcza pod kątem stanu posiadania oraz wszelkich dochodów probostwa i proboszcza. W celu zdobycia wyczerpujących i kompleksowych informacji nt. majątku Kościoła katolickiego w kraju władze centralne Królestwa zarządziły przeprowadzenie tzw. spisów tabelarycznych. Komisja Rządowa Spraw Wewnętrznych i Duchownych 5/17 grudnia 1853 r. wydała instrukcje o spisach majątku duchownego. Składniki majątku kościelnego polecono opisać według wydrukowanych tabel i wykazów. Załącznikiem do danych zestawianych tabelarycznie były opisy kościołów parafialnych oraz majątku probostwa³.

W wyniku ww. postanowienia dokonano w 1858 r. *Spisu majątku duchownego kościoła w mieście Szadku*⁴. Dzięki niemu posiadamy obszerne materiały dotyczące sytuacji ekonomicznej probostwa w połowie XIX w. Spis przeprowadzała specjalna komisja składająca się z osób duchownych (dziekana i proboszcza szadkowskiego) oraz świeckich (będących członkami dozoru kościelnego parafii⁵, delegowanego urzędnika cywilnego oraz asesora ekonomicznego okręgu sieradzkiego). Komisja składała podpisy pod dokumentacją wytworzoną w trakcie przeprowadzania spisu majątku, uwierzytelniając je pieczęcią dozoru kościelnego w Szadku.

KOMENTARZ

Pierwszy z edytowanych dokumentów opisuje kościół i budynki należące do probostwa. W 19 punktach przedstawia nieruchomości będące składnikami majątku kościelnego. Integralną częścią opisu są wymiary obiektów podawane

³ J. Związek, *Spisy tabelaryczne jako źródło historyczne*, [w:] *Częstochofskie teki historyczne*, t. II: *Dyskurs humanistyczny początku XXI wieku w Częstochowie*, red. N. Morawiec, R. W. Szwed, M. Trąbski, Częstochowa 2011, s. 90–91.

⁴ Archiwum Główne Akt Dawnych, Centralne Władze Wyznaniowe, sygn. 491, s. 130–143.

⁵ Dozór kościelny – instytucja wprowadzona w 1817 r., składająca się z osób duchownych i świeckich, nadzorująca stan majątkowy danej parafii. Zob.: A. Hempel, *Uwagi dotyczące się dozorów kościelnych*, Warszawa 1879; K. Dębiński, *Dozory kościelne rzymsko-katolickie w Królestwie Polskim*, Warszawa 1913; W. Jemielity, *Dozory kościelne w Królestwie Polskim*, „Prawo Kanoniczne” 1993, R. 36, nr 3–4, s. 171; P. Szkutnik, *akta dziekana brzeźnickiego 1819–1867. Studium urzędu i dokumentacji*, Łódź 2012, s. 59–64.

w łokciach i stopach, ich stan, materiał, z którego zostały wykonane, oraz wartość ich ubezpieczenia na wypadek pożaru. W pierwszym punkcie przedstawiono pokrótce historię kościoła parafialnego w świetle ówczesnie znanych przekazów źródłowych, w punkcie drugim opisano dzwonnice przykościelną, w trzecim kościół cmentarny, dzwonnice i sam cmentarz, punktu czwartego nie oznaczono, piąty opisuje plebanie, a czternasty – dom wikariusza, szósty i szesnasty – domy dla służby. Punkty 7–13, 15, 17–19 opisują budynki gospodarskie, tj. wozownię, stajnię, sieczkarnię, obory, karmnik dla wieprzy, chlewy dla trzody, kurniki, spichrz, stodoły.

Drugi dokument opisuje grunty należące do probostwa w Szadku oraz we wsi Bobownia Księża i w osadzie Ogrodzim. Opis przedstawia dane dotyczące arealu posiadanych dóbr oraz ich rodzajów pod względem zagospodarowania (grunty orne, łąki, pastewniki, ogrody warzywne i owocowe, nieużytki, drogi, rowy, zarośla, zbiorniki i ciek wodne, obszary zabudowane). Osobno zostały wyliczone poszczególne działki ziemi z podaniem ich powierzchni w morgach i prętach. Określając lokalizację gruntu, podano lokalne nazwy topograficzne, jak np.: gaj miejski, pole Podgajne, Ziółkowszczyzna, grunta mansjonarskie, łąka literacka, łąka nad młynarską czy drogi (np. droga łaska, trakt do Zduńskiej Woli). Lokalizację określano również względem takich obiektów, jak wiatrak, młyn wietrzny, stodoła Lipskiego, stodoły miejskie, kościół św. Ducha, gumna, cmentarz ewangelicki i katolicki. Punktem odniesienia były także ciek wodne, np. rzeczka od młyna idąca, strumyk ku Łasku i Zduńskiej Woli. Podano także klasyfikację gruntów (trzy klasy żytnie).

W pierwszej części przedstawiono opis dóbr probostwa w Szadku w świetle spisu z 1819 r. Następnie określono areal należący do probostwa po zamianach działek ziemi w granicach majoratu Szadkowiec ustanowionego w 1845 r. Opisano również ziemie, które należały do probostwa według rejestru pomiarowego Szadku, w tym również do organisty oraz bractwa literackiego (Bożego Ciała, pięciu ran Pana Jezusa) i św. Antoniego.

Następnie z powodu nieściśłości znajdujących się w rejestrze pomiarowym majoratu, delegowani sporządzili na podstawie rejestrów oraz mapy *zbiorowy rejestr pomiarowy* ziem probostwa znajdujących się w Szadku i majoracie. W prezentowanym dokumencie komisja dowodziła również, iż zamiana gruntów probostwa dokonana podczas tworzenia majoratu została przeprowadzona ze szkodą dla kościoła, który otrzymał najgorszej klasy grunty. Opis wspomina o kradzieżach ryb w stawach należących do kościoła na Ogrodzimu. Podkreślono również, że ziemia znajdująca się pod stodołą Bogumiła Szultza w Szadku należy do probostwa. Rolnik Leon Królewski został zobowiązany do przeniesienia budynków z ziemi należącej do *domu schronienia* na grunt probostwa. Na końcu dokumentu wymieniono nazwiska chłopów z osady Ogrodzim i Bobowni Księżej płacących czynsz i odrabiających pańszczyznę dla proboszcza z podaniem wymiaru ich zobowiązań na rzecz Kościoła.

Prezentowane dokumenty wzbogacają zasób wiedzy nt. dziejów probostwa Szadkowskiego, opisując jego stan posiadania w połowie XIX w. Odwołują się przy tym do danych ze spisu z 1819 r., w oryginale jak dotąd nieodnalezionego. Opis probostwa jest tym bardziej cenny, iż pozostałe dotąd edytowane źródła nie określają dokładnie powierzchni posiadanego przez proboszcza areалу ziemi parafialnej. Dane dotyczące budynków probostwa można porównać ze stanem w 1825 r. Cenne informacje stanowią dane personalne chłopów pracujących na ziemi probostwa obciążanych świadczeniami na rzecz duchownego. Niektóre spośród tych nazwisk dotąd funkcjonują w Szadku. Autor nie spotkał się z edycją źródłową ww. dokumentów. Stąd wydaje się ona cenna dla poznania historii lokalnej.

METODA WYDAWNICZA

Edytując rękopisy z 1858 r., stosowano się do instrukcji wydawniczej K. Lepszego⁶, zalecającą modernizację pisowni źródła. Dokonane zmiany dotyczyły użycia wielkich liter w zdaniach zgodnie z aktualnymi zasadami. Wprowadzono interpunkcję, zwłaszcza przez wstawienie kropek kończących zdanie w miejsce myślników stosowanych w podstawie wydania. Dwukropek, jako znak kończący skrót, zamieniono na kropkę. Zdania uzupełniono o przecinki. Litery *i, j, y* oddano zgodnie z obowiązującymi obecnie zasadami. Wyrazy połączone w oryginale ze spójnikami w edycji zapisano osobno. Podwojone litery *ll, mm, pp* i *ss* zastąpiono pojedynczymi. Litery *a, s* i *z* w niektórych wyrazach (np. papieżstwa) oddano zgodnie z wymową jako *ą, s, ś* i *ż*. Wyrazy, które odbiegają od współczesnej pisowni, a nie zostały poprawione przez wydawcę, opatrzono skróconym *sic* w nawiasie kwadratowym [s]. Zachowano układ tekstu znajdujący się w rękopisie. W nawiasy kwadratowe ujęto początek danej strony w oryginale. W przypisach rzeczowych wyjaśniono znaczenie niektórych terminów.

Liczby, określające powierzchnię nieruchomości w podstawie wydania, są umieszczone w dwóch kolumnach (na prawym marginesie) wykreślonych pionowymi kreskami i przecięte liniami poziomymi przez podanie liczby stanowiącej sumę liczb podanych powyżej. W kolumnach wykreślonych podobnie na lewym marginesie zamieszczono oznaczenia działek z rejestru pomiarowego. Ze względów technicznych zrezygnowano z graficznego odwzorowania tych kolumn. W oryginale tytuły poszczególnych kategorii gruntów, jak również miejscowości, których wymieniono gospodarzy, są podkreślone. W celu zredukowania liczby przypisów zrezygnowano z informowania o podkreśleniu tekstu w osobnych odwołaniach.

⁶ *Instrukcja wydawnicza dla źródeł historycznych od XVI do połowy XIX wieku*, red. K. Lepszy, Wrocław 1953. Ze względów technicznych na prośbę wydawnictwa nie zastosowano podziału przypisów na tekstowe i rzeczowe. W związku z formułą wydawniczą czasopisma tekst źródła wydrukowano kursywą.

Tablica 1. Wykaz skrótów

Skrót	Znaczenie	Skrót	Znaczenie
d.	dnia	r., rub., s., sr., srebr.	rubli srebrem
dł., dłu., dług.	długość	sto.	stopa
kop.	kopiejki	szer., szero., szerok.	szerokość
łok., ł.	łokieć	Ś ^o , Ś ^{go}	świętego
Mca	miesiąca	war.	warszawskich
N ^o	numer	wys., wyso.	wysokość
O ^{gu}	okręgu	X.	ksiądz

Źródło: oprac. własne.

OPIS KOŚCIOŁA I BUDYNKÓW PLEBAŃSKICH W PARAFII SZADEK Z ROKU 1858

Or.: Archiwum Główne Akt Dawnych, Centralne Władze Wyznaniowe, sygn. 491, s. 130–135.

15 IV 1858

[s. 130] *Opisanie kościoła i budowli plebańskich należących do probostwa w mieście Szadku.*

1. Kościół w mieście Szadku, przez kogo by był erygowany⁷ nie wiadomo, dla braku erekcji⁸ na gruncie. Pierwszą wzmianką o tymże kościele czytamy w „Dziejach” (Nar. T v str. 470)⁹. Około Mca Sierpnia 1331 r., kiedy go spalili Krzyżacy, niszcząc i rabując miasto, ale w lat 4, to jest w r. 1335 był odbudowany i nowo poświęcony przez Jarosława arcybiskupa gnieźnieńskiego¹⁰ pod wezwaniem Wniebowzięcia Panny Maryi i Ś^{go} Jakuba Apostoła.

Podług świadectwa Danielewicza¹¹ [s. 180] było przy nim podówczas 12 księży. Przez ciąg 2 wieków nie wiadome są dzieje tego kościoła. W r. 1508 Jarosław Łaski¹² wprzód wojski sieradzki, potem wojewoda łęczycki kupił wieś

⁷ Erygowany – ufundowany.

⁸ Akt erekcyjny – dokument inicjujący budowę, przedsięwzięcie.

⁹ Powołanie na dzieło Adama Naruszewicza, *Historia narodu polskiego od początku chrześcijaństwa. Panowanie Piastów*, t. V, Warszawa 1784, s. 470.

¹⁰ Chodzi o Janisława herbu Korab (zm. 4 grudnia 1341 r.), arcybiskupa gnieźnieńskiego od 1317 r.. Jarosław Bogoria ze Skotnik był arcybiskupem gnieźnieńskim w okresie późniejszym, w latach 1342–1374.

¹¹ S. Damalewicz, *Series archiepiscoporum Gnesnensium*, Varsaviae 1649, s. 180.

¹² Jarosław Łaski (zm. 1521 r.), herbu Korab.

Kotlinki i dom w Szadku nad cmentarzem na fundację sześciu mansjonarzy¹³ przy kościele z zastrzeżeniem praw kolatorstwa (*ius patronatus*)¹⁴ dla swych następców, a w razie ich wygaśnięcia [s] dla rodziny Korabitów.

Król Zygmunt August przywilejem w Lublinie na sejmie w r. 1569 d. 23 maja nadał na utrzymanie organisty przy tym kościele 5 zagonów ziemi pozostałe po mieszczaninie Macieju Paluch zmarłym bezpotomnie. W jedenastym roku papieżstwa Leona¹⁵ [s. 131] dnia 8 stycznia kardynał Leonard, na prośbę proboszcza szadkowskiego Jana Otha¹⁶ oraz braci i siostr bractwa literackiego przy tymże kościele, pozwolił [na] wystawienie *sanctissimum*¹⁷ i procesję w święta Jana Chrzciciela, Bożego Narodzenia, Zielonych Świątek, Zwiastowania, Nawiedzenia, i Wniebowzięcia Panny Maryi Ś^o Jakoba z Kompostelli, a także SSty[c]h Szymona i Judy. W roku jak wyżej nadmieniono, musiała być [s] najgłówniejsza restauracja i zmiana pierwotny świątyni. Podczas najścia Szwedów w maju 1703, musiał wiele ucierpieć kościół, gdyż w nim schowane były, zrabowane na ten czas skrzynie z droższymi rzeczami mieszczan i okolicznych obywateli. Jan Kazimierz Król Polski przywilejem w Warszawie dnia 20 maja 1655 nadał kościołowi w Szadku grunta z wolnym wrębem¹⁸ i pastwiskami w lasach królewskich.

W roku 1802 straszny ogień nawiedził kościół tutejszy, stracił on wtenczas całą swą powierzchowność [s], dach zamienił się perzynę, ale piękne i mocne sklepienia w całym gmachu nie dopuściły ognia do wnętrza. Później przez danie dachu zabezpieczono kościół od zupełnej ruiny.

Obszerność kościoła wynosi:

Długość lok. ¹⁹ 42 ³ / ₈	Szer. lok: 37 ¹ / ₄	Wysokości 22 ¹ / ₂
22 ¹ / ₄	19	22 ¹ / ₂
22 ¹ / ₂	11 ³ / ₄	18

¹³ Mansjonarz, mansjonariusz – duchowny niższej rangi, wikariusz, wykonujący w zamian za stałe dochody funkcje duszpasterskie i liturgiczne przy katedrach, kolegiatach i parafiach. Zob. M. Różański, *Duchowieństwo parafii w Szadku w XVIII w. w świetle wizytacji kościelnych*, BSz 2008, t. 8, s. 103–104.

¹⁴ *Ius patronatus* – prawa i obowiązki fundatora oraz jego spadkobierców wobec powołanego przez niego beneficjum kościelnego. Zob. M. Różański, *Patronat parafii w dekanacie szadkowskim w drugiej połowie XVIII w.*, BSz 2010, t. 10, s. 103. Mianem kolatorów określano fundatorów lub patronów kościoła.

¹⁵ Chodzi o Leona X, właśc. Giovanni di Lorenzo de' Medici (ur. 11 grudnia 1475 r. we Florencji, zm. 1 grudnia 1521 r. w Rzymie), papieża od 11 marca 1513 r., jedynego papieża o tym imieniu, którego pontyfikat przypada na okres życia Jana Othy.

¹⁶ Jan Otha (Oththa) de Krzeczów ok. 1521 r. był proboszczem parafii w Szadku. Zob. P. Szkutnik, *Parafia szadkowska...*, s. 75.

¹⁷ Przenajświętszy Sakrament Ciała i Krwi Jezusa Chrystusa, konsekrowana hostia.

¹⁸ Wolny wręb – prawo do karczowania lasu.

¹⁹ Łokieć staropolski (warszawski) – miara długości stosowana również w XIX w. wynosząca 0,59 m. Zob. I. Ihnatowicz, A. Biernat, *Vademecum do badań nad historią XIX i XX wieku*, Warszawa 2003, s. 38.

$16\frac{3}{4}$	$8\frac{1}{4}$	8
$8\frac{3}{4}$	$8\frac{3}{4}$	8

[s. 132] *Kościół ten jest murowany; dach kryty gontem od ognia ubezpieczony w Dyrekcji²⁰ na rs. 4390.*

2. *Na cmentarzu przy kościele do strony wschodu i południa jest dzwonnica wielka massiw²¹ murowana, w której obecnie są umieszczone dwa dzwony małe, na wiązaniu drewnianym, zaś do dzwonnicy urządzone zamknięcie z lat rznionych, które jest w stanie [nie określono]. Dzwonnica na miarę polską dług. łok. $11\frac{3}{8}$, szeroka łok. $11\frac{1}{2}$, wysoka łok. 24.*

Na miarę rosyjską dług. stóp²² 39, szer. 39, wysokości stóp 36, ma dach gontem kryty. Ubezpieczona od ognia na rubli srebr. 450.

3. *Kościółek S^o Idziego na cmentarzu grzebalnym poza Starostwem Szadek obok traktów do Sieradza i Zduńskiej Woli idących, z drzewa dawniej, pobudowany przed wiekiem, z przyczyny zupełnego zniszczenia, rozebrany, a miejsce jego jest w trakcie budowy, Kościółek massiw murowany, którego następne opisy, nastąpią, po jego zupełnym wykończeniu. Obok kościółka na cmentarzu grzebalnym znajdzie się dzwonnica, drewniana stara zniszczona, w tej jest jeden dzwon mały na wiązaniu drewnianym umocowany. [s. 133] Cmentarz grzebalny przy powyższym kościółku będący jest ogrodzony parkanem i płotem i tarcic²³ i łat²⁴ rznionych w słupy i kolki. Przy którym to ogrodzeniu znajduje się do wchodu dwuskrzydłowa brama z tarcic na zamek zamykana wszystko w stanie średnim.*

5. *Plebania czyli dom mieszkalny proboszcza, z bali wystawiony, dach gontem kryty, z kominem massiw murowanym, dom ten jest mieszkaniem proboszcza. Dług. łok. war. 31, szeroki ł. w. $15\frac{1}{2}$, wysoki ł. war. 4, czyli na miarę rosyjską dług. stóp 109, szer. 54, wys. 24. Ubezpieczony od ognia na rub. srebr. 180.*

6. *Dom mieszkalny, dla czeladzi²⁵, przy domu proboszczowskim, z bali rznionych, w węgiel²⁶ pobudowany dług. ł. 32, szer. ł. 13, wysoki ł. $3\frac{1}{2}$. Czyli na miarę rosyjską dług. stóp 113, szer. 46, wys. 12. W stanie średnim, gontem kryty, od ognia ubezpieczony na rubli srebrnych 140.*

7. *Wozownia wraz stajnią, z bali rznionych wystawiona, słomą kryta w średnim stanie. Dług. $21\frac{1}{2}$, szer. 10, wys. $3\frac{1}{2}$ czyli ma miarę rosyjską dług. stóp. 75, szer. 35, wyso. 12.*

²⁰ Dyrekcja Ubezpieczeń funkcjonująca w latach 1843–1870 w Królestwie Polskim ubezpieczała od ognia, gradobicia, powodzi, strat przy spławie wodą, pomoru bydła itp.

²¹ Zapewne masywna.

²² Stopa – miara długości wprowadzona w Królestwie Polskim w 1849 r., wynosząca 0,30 m. Zob. I. Ichnatowicz, A. Biernat, *Vademecum...*, s. 43.

²³ Tarcica – przecięte wzdłuż drzewo.

²⁴ Łata – przecięte wzdłuż drzewo, drewniana listwa.

²⁵ Czeladź – służba.

²⁶ Węgiel – w konstrukcji budynków miejsce zetknięcia się dwóch ścian zewnętrznych (pionowych), narożnik.

Od ognia ubezpieczony na rubli srebr. 50.

8. *Stajnia sieczkarnia i obora dla bydła [s. 134] w jednym ciągu z bali wystawiona, słomą kryta średnim stanie. Długości łokci $48\frac{1}{2}$, szerokości łok. $10\frac{1}{4}$, wysokości łok. $3\frac{1}{2}$, czyli na miarę rosyjską dług. stóp 72, szer. 36, wys. 12. Ubezpieczona od ognia na rubli srebrem 140.*

9. *Karmnik do tuczenia wieprzy z bali słomą kryty w dobrym stanie. Dług. ł. 4, szer. ł. 6, wys. ł. $3\frac{1}{2}$, czyli na miarę rosyjską dług. stóp 14, szer. 21, wysokości 12. Ubezpieczony od ognia na rub. sr. 10.*

10. *Chlewy dla trzody z bali słomą kryte dobrym stanie długości ł. 26, szerokości 9, wyso. 9. Na miarę rosyjską dług. sto. 92, szer. 32, wyso. 10. Ubezpieczony od ognia na rub. srebrem 90.*

11. *Kurniki dla drobiu z bali, słomą kryte, w dobrym stanie, dług. ł. $7\frac{1}{2}$, szerok. ł. $6\frac{1}{2}$, wysokości ł. 3, czyli na miarę rosyjską dług stóp $26\frac{1}{2}$, szer. stóp 23, wysokości stóp 10. Od ognia ubezpieczony na rubli sr. 30.*

12. *Spichrz z bali słomą w połowie, a w połowie gontem kryty dobrym stanie, ubezpieczony od ognia w Dyrekcji Ubezpieczeń na rs. 60, długi łok. $11\frac{1}{4}$, szeroki łok. $11\frac{1}{2}$, wysoki ł. 3, a na miarę rosyjską, dłu. stóp 39, szer. 39, wysokości stóp 12.*

Ubezpieczony od ognia na rubli srebr. 90.

[s. 135] 13. *Stodoła o 2 klepiskach z wozownią na sprzęty gospodarskie z bali rznionych pobudowana, słomą kryta w dobrym stanie. Dług. 64, szer. 18, wyso. $5\frac{1}{2}$, a na miarę rosyjską dług. stóp dl. [s] 194, szer. stóp 64, wys. 19. Ubezpieczona od ognia na rubli srebrem 200.*

14. *Dom przy kościele farnym przez wikariusza zamieszkały z bali rznionych w zamek zbudowany, gontem kryty dług. ł. 21, szeroki ł. $12\frac{1}{2}$, wysoki łok. $3\frac{1}{2}$, a na miarę rosyjską dług. stóp 74, szerokości stóp 41, wysokości stóp 12. W stanie złym potrzebuje reparacji. Ubezpieczony od ognia na rubli srebrem 150.*

15. *Obora z drzewa, dach pod słomą dług. $16\frac{1}{2}$, szer. 7, wysok. 3, ubezpieczona od ognia na rubli srebrem 20. W stanie złym potrzebuje reparacji.*

16. *Dom dla sług kościelnych, dach pod słomą długości łok. 32, szer. $12\frac{1}{2}$, wys. 3. Ubezpieczony na rs. 150. W stanie złym.*

17. *Obórka z drzewa pod gontami dług. ł. $7\frac{1}{2}$, szer. $5\frac{1}{2}$, wysoka łok. 3, ubezpieczona od ognia rs. 20, w złym zupełnie stanie.*

18. *Stodoła z drzewa pod gontami dług. ł. $13\frac{1}{2}$, szeroka ł. 8, wys. 3, ubezpieczona od ognia rs. 10. Potrzebuje reparacji.*

19. *Chlewy z drzewa pod gontem dług. ł. 9, szer. 6, wysokości 3, ubezpieczone od ognia rs. 20, potrzebuje reparacji.*

Gdy więcej budowli nie znaleziono, opis niniejszy ukończono i podpisano. W Szadku d. 3/15 kwietnia 1858 roku.

Delegacja Spisu majątku Duchownego.

Dziekan

Urządnik Delegow.

Proboszcz

<i>X. Michał Jarmicki</i> ²⁷	[H Nagw...]	<i>M. Schultz</i> ²⁸
<i>Dozór kościoła</i>		
<i>Prezydujący</i>	<i>Członkowie</i>	<i>Asesor</i>
<i>ekonomiczny</i>		
<i>Cielecki Głodziński</i> ²⁹	<i>B[Kozarski]</i>	<i>Domagalski</i>
[M. P.] ³⁰	[M Kozarski]	[Nagw...]

OPIS DÓBR NALEŻĄCYCH DO PROBOSTWA
W SZADKU Z ROKU 1858

Or.: Archiwum Główne Akt Dawnych, Centralne Władze Wyznaniowe, sygn. 491, s. 136–143

Szadek 20 IV 1858

[s. 136] *Opisanie gruntów do probostwa w mieście Szadku należących niemniej wsi Bobownia Księża i osady Ogrodzim.*

Działo się na gruncie probostwa w mieście Szadku dnia 8/20 kwietnia 1858 roku.

Zebrana w komplecie delegacja spisu majątku duchownego probostwa i kościoła w mieście Szadku przystąpiła w dniu dzisiejszym wraz z wyznaczonemi do tego trzema rolnikami z miasta Szadku jako obecnemi, do opisania gruntów, łąk do probostwa w Szadku należących, jak niemniej wsi Bobownia Księża i osady Ogrodzim majątek probostwa składającej.

Wedle spisu majątku kościoła w Szadku w roku 1819 sporządzonego, proboszcz posiadał następujące grunta, ogrody i łąki a mianowiciej [s]:

1. Ogród przed plebanią położony mający obszerności mórg³¹ prętów

²⁷ Michał Jarmicki (ur. 14 września 1815 r.), wyświęcony w 1836 r., dziekan dekanatu szadkowskiego, proboszcz parafii Burzenin, kanonik honorowy kapituły kolegiackiej kaliskiej. Zob. *Ordo divini officii ad usum dioecesis Vladislaviensis seu Calissiensis pro anno domini 1859...*, Warszawa [1858], s. 23.

²⁸ Michał Schultz (ur. 30 maja 1823 r.), wyświęcony w 1846 r., proboszcz parafii Szadek, kanonik kapituły katedralnej wrocławskiej. Zob. *Ordo divini officii ad usum dioecesis Vladislaviensis seu Calissiensis pro anno domini 1859...*, Warszawa [1858], s. 24.

²⁹ Józef Cielecki-Głodziński z Charchowa Pańskiego, dzierżawca Szadkowic, teść Antoniego Leopolda (1826–1880) dziedzica Rzepiszewa. Zob. A. A. Leopold, *Rzepiszew – rys historyczny*, BSz 2002, t. 2, s. 52–53.

³⁰ M.P. – miejsce pieczęci. W otoku pieczęci napis: POWIAT SIERADZKI || SZADEK || DOZÓR KOŚCIELNY PARA: R: C:

³¹ 1 morga nowopolska liczyła 300 prętów mniejszych. Zob. I. Ihnatowicz, A. Biernat, *Vademecum...*, s. 45.

<i>Miary nowo polskiej</i>	1	
2. <i>Ogród owocowy za plebanią</i>	75	
3. <i>Ogród za kościołem farnym</i>	126	
4. <i>Ogród tamże</i>	204	
5. <i>Ogród tamże</i>	66	
6. <i>Ogród tamże</i>	95	
7. <i>Ogród pod wiatrakiem</i>	233	
8. <i>Ogród tamże</i>	104	
9. <i>Ogród za stodołą Lipskiego</i>	252	
10. <i>Ogród za kościołem Ś^o Ducha</i>	152	
11. <i>Ogród przy Bobowni</i>	62	
<i>Razem</i>	5	169
 <i>Grunta orne:</i>		
1 ^o Pola		
12. <i>Dział pod gajem nazwany</i>	45	181
13. <i>Dział za gumnami</i>	14	77
2 ^o Pola		
14. <i>Dział pod gajem nazwany</i>	41	227
<i>do przeniesienia</i>	101	185
<i>[s. 137] z przeniesienia</i>	101	185
15 <i>Dział za gumnami</i> ³² <i>położony</i>	21	50
3 ^o Pola		
16. <i>Nad łaską drogą gruntu ornego</i>	96	20
<i>Razem</i>	218	255
 <i>Łąki:</i>		
17. <i>Łąka nad łaską drogą położona</i>	7	100
18. <i>Łąka literacka zwana</i>	5	20
19. <i>Łąka między literackimi położona</i>		70
20. <i>Łąka również między literackimi położona</i>	1	60
<i>Razem</i>	13	250
 <i>Pastewniki:</i>		
21. <i>Pastewnik obok plebanii położony mający móg</i>	7	
22. <i>Pola na pastwisko używanego</i>	21	
<i>Razem</i>	28	

³² Gumno – odgrodzona część gospodarstwa chłopskiego, przeznaczona dla przechowania lub młócenia zboża lub na klepisko w stodole, a także podwórze z budynkami gospodarskimi.

Oprócz powyższych gruntów, należały do proboszcza grunta mansjonarskie po zniesionej masjonarii przy tutejszym kościele to jest:

Ogrody:

<i>Ogród pod N° 9 położony</i>		46
<i>Ogród pod N° 30</i>		208
<i>Ogród pod N° 204</i>		75
<i>Ogród pod N° 151</i>		100
<i>Ogród pod N° 153</i>		175
<i>Ogród pod N° 176</i>	2	117
<i>Ogród pod N° 178</i>		67
<i>Ogród pod N° 287</i>		132
<i>Ogród pod N° 307</i>		37
<i>Ogród pod N° 324</i>		27
<i>Ogród pod N° 336</i>		53
<i>Ogród pod N° 405</i>		12
<i>Ogród pod N° 409</i>		170
<i>Ogród pod N° 441</i>		50
<i>Razem mórg</i>	6	169

[s. 138] *Grunta:*

<i>W gruntach należało roli ornej</i>	46	170
<i>W Łąkach</i>	5	162

W ogóle w roku 1819 wedle spisu wówczas sporządzonego posiadało probostwo:

<i>W ogrodach</i>	12	38
<i>W gruncie ornym</i>	265	125
<i>W łąkach</i>	19	112
<i>W pastwiskach</i>	28	
<i>W ogóle</i>	324	275

W roku 1845 przy urzędzaniu majoratu³³ Szadkowice, który graniczył z probostwem, zaszła potrzeba zajęcia niektórych przestrzeni proboszczowskich. Jakoż przy rzeczonym urzędzeniu za zabrane grunta wydzielono inne, a dla uprawnienia operatu urzędzenia majoratu Szadkowice, nastąpił pomiędzy proboszczem parafii Szadek układ urzędowy w dniu 27 lipca / 8 sierpnia 1854 roku przed Józefem Sikorskim rejentem O^{su} Szadkowskiego sporządzony z jednej a generałem Leszern³⁴

³³ Majorat donacyjny, donacja – dobra ziemskie nadane przez monarchę jako forma nagrody i uposażenia, tworzące niezbywalny majątek dziedziczony przez krewnych obdarowanego.

³⁴ Ukazem cara z 9/21 grudnia 1835 r. pułkownik Iwan von Leszern otrzymał jako majorat dobra rządowe Szadek o dochodzie 5000 złp. I. v. Leszern walczył w wojnie francusko-rosyjskiej

donatariuszem³⁵ z drugiej strony³⁶. Po rzeczonym więc układzie probostwo obecnie posiada w granicach majoratu Szadkowice następujące przestrzenie:

	Mórg	Prętów
W ogrodach warzywnych mórg	1	220
W ogrodach owocowych		176
W gruncie ornym	198	204
W łąkach polnych	37	156
W pastewnikach		299
Wód	1	291
Piasków i nieużytków	7	118
Granic, dróg, wygonów ³⁷ , rowów	4	184
Pod zabudowaniami	2	145
Razem	255	293

Na usprawiedliwienie czego, załącza się tutaj wyciąg z rejestru pomiarowego majoratu Szadkowice. Delegacja w tem miejscu nadmienia, że rejestr pomiarowy wspomnianego majoratu jest niezgodny z położeniem gruntów, albowiem począwszy od pozycji 5. i przeszedłszy pozycje 6. 7. 8. 9. 10. [s. 139] 11. 12. 13. 14. 15. 16. 20. i 21. szczegóły nie zgadzają się z ogółem i dlatego delegacja sporządziła inny rejestr pomiarowy zgodny z mapą i w szczegółach w gruncie, który przez siebie podpisany dołącza.

Oprócz powyższych gruntów probostwo posiadało przestrzenie ziemi, które jak załączony wyciąg z rejestru pomiarowego miasta Szadek przekonywa, wynosiły w szczegółach miary nowopolskiej:

	Mórg	Prętów
a) gruntu ornego	365	165
b) ogrodów owocowych	1	80
c) ogrodów warzywnych	18	50
d) łąk polnych	37	65
e) zarośli	2	252
f) wody	2	115
g) dróg i innych nieużytków	12	240
h) pod zabudowaniami		158
Razem	440	225
i) osobnych łąk oddzielnych	5	39

(1812–1814), rosyjsko-tureckiej (1828–1829) oraz polsko-rosyjskiej w 1831 r. W 1856 r. odszedł ze służby wojskowej w stopniu generała majora. Zob.: J. Kukulski, *Donacje paskiewiczowskie w okresie reform agrarnych*, Kielce 1987, s. 162; tenże, *Generalowie carscy i ich majątki ziemskie w Królestwie Polskim (1835–1920)*, Warszawa 2007, s. 82, 329–330; D. Klemantowicz, *Lasy powiatu siedleckiego w połowie XIX w.*, BSz 2008, t. 8, s. 158.

³⁵ Donatariusz – osoba, która otrzymała donację.

³⁶ Na marginesie zapisano: *Układ załącza się.*

³⁷ Wygon – droga, którą pędzi się bydło na pastwisko.

Organista posiadał:

<i>k) w gruncie ornym</i>	6	153
<i>W zaroślach</i>		168
<i>Razem</i>	7	21

l) w łąkach posiadał organista

	1	84
--	---	----

Oprócz tego bractwo literackie, czyli Bożego Ciała, inaczej bractwem pięciu ran Pana Jezusa³⁸ zwane posiadało:

<i>Łąk oddzielnych</i>	13	247
<i>I przy tych kawalek gruntu</i>		201
<i>Razem mórg</i>	14	148

Wreszcie bractwo Ś^{go} Antoniego

Posiada łąk oddzielnych

	1	134
--	---	-----

Jednakże skutkiem urzędzenia majoratu Szadkowice grunta i łąki w szczególności następujących z rejestru pomiarowego miasta Szadek widzialne, a mianowiciej:

[s. 140]

<i>No</i>	<i>Planu</i>		<i>Mórg</i>	<i>Prętów</i>
1.	A.	<i>Pola za strumykiem ku Łasku i Zduńskiej Woli</i>		
		<i>Łąk polnych</i>	7	273
2.		<i>Ogród owocowy</i>		152
3.		<i>Rola</i>	54	222
4.		<i>Zarośla</i>		117
5.		<i>Drogi</i>	4	108
1.	B.	<i>Zarośla</i>	2	1
2.		<i>Rola orna</i>	17	163
3.		<i>Łąka i stawy</i>	5	245
1.	C.	<i>Łąka</i>	6	229
2.		<i>Sadzawka</i>	1	293
3.		<i>Rola orna</i>	26	260
4.		<i>Ogród fruktowy</i>		36
5.		<i>Łąka przy tymże ogrodzie</i>		195
6.		<i>Łąka nad rowem</i>	1	175
7.		<i>Łąka nad rzeczką od młyna idącą</i>	1	188
8. i 9.		<i>Ogród warzywny nad łąką</i>		192
10.		<i>Łąka nad młynarską</i>	2	99
		<i>Wszystkie drogi i podwórza</i>	1	232

³⁸ Pierwotnie dwa bractwa istniejące w Szadku od XVII w. Zob. K. Rulka, *Stan religijno-moralny parafii rzymskokatolickiej w Szadku w drugiej połowie XVIII w. Miejsce kultu, duszpasterze, parafianie*, BSz 2013, t. 13, s. 37.

E.	<i>Grunta Ziółkowszczyzna zwane</i>		
	<i>Gruntu ornego</i>	13	32
	<i>Łąk polnych</i>	2	248
	<i>Zarośli</i>		134
	<i>Pod zabudowaniami</i>		90
2.	F. <i>Gruntu ornego</i>	11	156
3.	<i>Gruntu ornego</i>	26	7
4.	<i>Łąk móróg 4 prętów 74, wód prętów 45 razem</i>	4	119
5.	<i>Gruntu ornego móróg 31 prętów 63, łąk polnych morga 1 prętów 129, razem</i>	32	192
6.	<i>Ogrodów warzywnych</i>	2	163
7.	<i>Smętarz³⁹ ewangelicki</i>	1	158
8.	<i>Smętarz katolicki</i>		1
9.	<i>Gruntu ornego</i>	2	53
10.	<i>Gruntu ornego</i>	2	291
11.	<i>Trakt do Zduńskiej Woli i drogi</i>	4	110

Objęte zostały tak aktem urzędzenia majoratu Szadkowice, jak również pomieszczone zostały i na mapie pomienionej donacji, a w części pozostały przy probostwie, w części odpadły do majoratu.

[s. 141] Na zasadzie więc planów i rejestrów pomiarowych delegacja sporządziła zbiorowy rejestr pomiarowy gruntów, łąk i ogrodów należących do probostwa w mieście Szadku, a mieszczących się już to na planie miasta i gruntów miasta Szadek, już też na planie majoratu Szadkowice, wedle którego plan gruntów, łąk i ogrodów i.t.p. czyli cała przestrzeń probostwa jest następująca.

<i>W posiadaniu proboszcza</i>	<i>Móróg</i>	<i>Prętów</i>
<i>Ogrodów warzywnych</i>	3	296
<i>owocowych</i>		176
<i>Gruntu ornego</i>	143	208
<i>Łąk polnych</i>	14	178
<i>oddzielnych</i>	3	66
<i>Wody</i>	1	31
<i>Dróg i nieużytków</i>	4	184
<i>Pod zabudowaniami</i>	1	162
<i>Razem</i>	173	101

W posiadaniu włościan:

<i>Ogrodów warzywnych</i>	13	111
<i>Gruntu ornego</i>	234	266
<i>Łąk polnych</i>	25	68
<i>W pastwiskach</i>		299

³⁹ Cmentarz.

<i>Wód</i>		260
<i>Pod zabudowaniami</i>		283
	<i>Razem</i>	276 87

Które to grunta, łąki i ogrody należą do następujących klas:

<i>Ogrodów warzywnych klasy I żytniej</i>		3	296
<i>Ogrodów owocowych</i>	<i>III</i>		176
<i>Łąk polnych</i>	<i>III</i>	14	178
<i>Łąk oddzielnych</i>	<i>III</i>	3	66
<i>Gruntu ornego</i>	<i>I żytniej</i>	5	8
<i>Gruntu ornego</i>	<i>II żytniej</i>	8	110
<i>Gruntu ornego</i>	<i>III żytniej</i>	86	220
<i>Nieużytków, a mianowiciej pod wodami, drogami i innymi nieużytkami, pod zabudowaniami</i>		7	77
<i>Oraz nieużytków całe pole, począwszy od smętarzy, gdzie kościoła S^o Idziego do lasu i do gruntu, młyna wietrznego, całe góry aż pod łąkę przy probostwie</i>		43	180
<i>Czyli w ogóle użytków móróg</i>		122	144
<i>nieużytków</i>		50	257

[s. 142] *Delegacja nadmienia w skutek objaśnienia księdza proboszcza, iż zamiana gruntów przy urzędzeniu majoratu Szadkowie, nastąpiła z krzywdą kościoła tutejszego. Poprzedni proboszcz obciążony wiekiem i chorobliwej kompleksji, nie mógł być obecnym osobiście na gruncie. Położył zaufanie w komisijsi urządzającej majorat Szadek, która na nieszczęście czy ze złej woli lub lekceważenia tak ważnego dzieła, pokrzywdziła kościół. Wyznaczyła na miejsce lepszych gruntów probostwu zabranych, same piaski, które jeźeliby miały być pokładane przez orkę odkrytą, by została wydma piaszczysta. Piaski te po części lotne, niszczą przyległe grunta i z czasem je zupełnie uczynią niezdołnemi pod zagospodarowanie rolne. Udał się zaraz za życia zmarły ksiądz proboszcz z reklamacją lecz jego skargi słuchanemi nie były. Dano wiarę panom urzędnikom regulującym majorat Szadkowie i dla tego Rada Administracyjna Królestwa decyzyją z d. 4/16 grudnia 1847 N° 18153 odmówiła sprawiedliwemu żądaniu proboszcza w Szadku.*

Komisarz urządzający wykazał w rejestrze pomiarowym majoratu Szadkowie piasków i nieużytków móróg 7 prętów 118. Obecnie zaś znaleziono móróg 43 prętów 180 to jest wielka różnica i postawiła tak probostwo, że dziś gospodarstwa rolnego prowadzić nie może, bo jedno całe pole upadło, na którym jako na pisaku żwirowatym, a po większej części mogącym być zamienionym na wydnę piaszczystą, niemożna jak się to wyżej rzekło, pokazywać pługa. Zgoła jest to chłopskie gospodarstwo. Taka krzywda wyrządzona kościołowi obniżyła jego fundusze, i dla tego pokaże się niżej jeszcze szcuplejsza intrata obecnie ustanowiona, a niżeli była w roku 1819.

Czyni się tu wzmianka, aby potomności pokazać, że ani terażniejszy, ani zmarły ksiądz Leśniewski⁴⁰ proboszcz niebyli przyczyną umniejszenia funduszków stanowiących uposażenie duchowieństwa.

W polu Ogrodzim zwanym, w granicach gospodarstwa czynszowego u wdowy Schmidt, są dwie małe sadzawki upustkami opatrzone, leżące o wiorstę⁴¹ drogi od probostwa położone, ryby choćby je zasadzić wykradzione będą, jak to miało miejsce za każdym zarybieniem sadzawek.

Ażeby w przyszłości sąsiedni włościanin nie rościł sobie prawa do własności wspomnianych sadzawek, załącza się tu protokół z dnia 3/15 kwietnia r. b. wedle którego wdowa Schmidt, w której granicach położone są owe stawiki, przyznaje własność onych wyłącznie kościołowi.

Na gruncie proboszczowskim, a mianowiciej na plusie⁴² od Bobowni do lasu ciągnącej się w polu zagonnem pod N° 4 rejestru [s. 143] pomiarowego miasta Szadek położonym, przy stodołach miejskich, znaleziono stodołę należącą do własności Bogumiła Szultza. Ażeby kiedyś nie wywołano kwestii, ze strony tegoż, a mianowiciej pod względem roszczenia prawa do gruntu proboszczowskiego, na którym też stodoła stoi, delegacja spisała załączający się tu protokół w dniu 1/13 kwietnia r. b., w którym Szultz właściciel stodoły własność gruntu kościołowi przyznaje.

Wreszcie pod gajem miejskim, w polu tak zwanem Podgajnem na gruncie proboszcza jest ulokowany włościanin Królewski Leon, sąsiad pierwszej roli od lasu, należącej do domu schronienia w Szadku, którego poprzednicy będąc razem dzierżawcami tak gruntów szpitalnych jak i od proboszcza, wystawili dom i zabudowania gospodarcze na roli dawnej do szpitala, dziś do domu schronienia należącej. Dziś te role są rozdzielone, dla tego protokulem w dniu 8/20 kwietnia r. b. zapowiedziano Królewskiemu, ażeby w ciągu roku zabudowania na grunt proboszczowski przeniósł, którego używa na zasadzie tabeli prestacyjnej⁴³.

W końcu delegacja nadmienia, że na gruntach powyż wymienionych znaleziono następujących włościan:

⁴⁰ Jan Leśniewski (ur. 13 maja 1775 r. w Trzeciakach, zm. 1847 r.), proboszcz i dziekan szadkowski. Zob. *Ordo divini officii ad usum dioecesis Vladislaviensis seu Calissiensis pro anno bissextili 1848...*, Warszawa [1847], s. 47. Biogram zob.: P. Szkutnik, *Duchowieństwo dekanatu szadkowskiego w 1835 r.*, BSz 2007, t. 7, s. 40; A. Kaczmarek, A. Młyńska, *Źródła do dziejów...*, s. 207.

⁴¹ Wiorsta – miara długości wprowadzona w Królestwie Polskim w 1849 r., wynosząca 1066,8 m. Zob. I. Ihnatowicz, A. Biernat, *Vademecum...*, s. 43.

⁴² Płusa, płosa – pas ziemi mający 12 zagonów, stajanie, dział roli, niwa. Zob. S. B. Linde, *Słownik języka polskiego*, t. II, cz. 2: P, Warszawa 1811, s. 743.

⁴³ Na podstawie tabel prestacyjnych, zawierających powierzchnie poszczególnych gospodarstw, obliczano świadczenie pieniężne za robociznę (pańszczyznę) wykonywaną z gospodarstw, które obejmował ukaz z 1846 r. Zob. Z. Stankiewicz, *Tabele prestacyjne jako źródło wiadomości o przemianach wsi Królestwa Polskiego w połowie XIX wieku*, „Przegląd Historyczny” 1962, t. 53, nr 2, s. 311–331.

W osadzie Ogrodzim posiadają gospodarstwa:

1. Frątczak wdowa	5. Kamiński Jan
2. Lichy Jakub	6. Małąg Wincenty
3 Schmidt wdowa	7. Ogiński Daniel
4. Jagiello Paweł	8. Piotrowski Szymon

9. Zabłocki Franciszek, którzy płacą proboszczowi czynszu w gotowiznie rubli srebrem 78 kop. 60. Pierwszych czterech robią w ciągu roku w żniwa, po jednym dniu ciągłym i po 3 pieszko, zaś włościanie pod N° 7 i 9 robią zaciąg po dwa dni w tydzień do wszelkiej roboty.

W wsi Bobowni Księżej posiadają gospodarstwa:

1. Wechmański Karol	5. Królewski Tomasz junior	9. Turajczyk Jan
2. Staniewski Józef	6. Królewski Tomasz senior	10. Królewski Jakub
3. Dziamański Jakub	7. wspólnie z Łukaszem Osiewałą	11. Staniński Józef
4. Frątczak Antoni	8. Frątczak Wawrzeniec	12. Jaruga Józef

Którzy płacą czynszu rs. 142 kop. 80. Pierwszy robi dni 6, ósmy robi dni 4, dziewiąty dni trzy, wszyscy w żniwa.

Po ukończeniu takowego opisu wartości probostwa w Szadku, w stosunku wartości czynszów, zabudowań i robocizny oraz otrzymywanych dochodów z gruntu delegacja ustanawia niniejszym mnożąc przychód przez 20 z dodaniem wartości budowli, na rubli srebrem 13 158 kop. 35.

Gdy nie było więcej do nadmienienia, ukończono i podpisano.

Delegacja spisu majątku duchownego.

Dziekan	Urządnik delegowany	Proboszcz
X: Michał Jarmicki	[H Nagw...]	M. Schultz

Dozór kościoła

Prezydujący	Członkowie	Asesor ekono[miczny]:
Cielecki Głodziński	Bolesław [Kozarski]	Domagański
	[M Kozarski]	
[M.P.]	[Nagw...]	

Bibliografia

- Archiwum Główne Akt Dawnych, Centralne Władze Wyznaniowe, sygn. 491.
 Damalewicz S., *Series archiepiscoporum Gnesnensium*, Varsaviae 1649.
 Dębiński K., *Dozory kościelne rzymsko-katolickie w Królestwie Polskiem*, Warszawa 1913.
 Hempel A., *Uwagi dotyczące się dozorów kościelnych*, Warszawa 1879.
 Ilnatowicz I., Biernat A., *Vademecum do badań nad historią XIX i XX wieku*, Warszawa 2003.
Instrukcja wydawnicza dla źródeł historycznych od XVI do połowy XIX wieku, red. K. Lepszy, Wrocław 1953.

- Jemielity W., *Dozory kościelne w Królestwie Polskim*, „Prawo Kanoniczne” 1993, R. 36, nr 3–4.
- Kaczmarek A., Młyńska A., *Źródła do dziejów parafii w Szadku z roku 1825 (wizyta dziekańska i inwentarz parafii)*, „Biuletyn Szadkowski” 2010, t. 10.
- Klemantowicz D., *Lasy powiatu sieradzkiego w połowie XIX w.*, „Biuletyn Szadkowski” 2008, t. 8.
- Kukulski J., *Donacje paskiewiczowskie w okresie reform agrarnych*, Kielce 1987.
- Kukulski J., *Generalowie carscy i ich majątki ziemskie w Królestwie Polskim (1835–1920)*, Warszawa 2007.
- Leopold A. A., *Rzepiszew – rys historyczny*, „Biuletyn Szadkowski” 2002, t. 2.
- Linde S. B., *Słownik języka polskiego*, t. II, cz. 2: P, Warszawa 1811.
- Naruszewicz A., *Historia narodu polskiego od początku chrześcijaństwa. Panowanie Piastów*, t. V, Warszawa 1784.
- Ordo divini officii ad usum dioecesis Vladislaviensis seu Calissiensis pro anno bissextili 1848...*, Warszawa [1847].
- Ordo divini officii ad usum dioecesis Vladislaviensis seu Calissiensis pro anno domini 1859...*, Warszawa [1858].
- Różański M., *Duchowieństwo parafii w Szadku w XVIII w. w świetle wizytacji kościelnych*, „Biuletyn Szadkowski” 2008, t. 8.
- Różański M., *Patronat parafii w dekanacie szadkowskim w drugiej połowie XVIII w.*, „Biuletyn Szadkowski” 2010, t. 10.
- Rulka K., *Stan religijno-moralny parafii rzymskokatolickiej w Szadku w drugiej połowie XVIII w. Miejsce kultu, duszpasterze, parafianie*, „Biuletyn Szadkowski” 2013, t. 13.
- Stankiewicz Z., *Tabele prestacyjne jako źródło wiadomości o przemianach wsi Królestwa Polskiego w połowie XIX wieku*, „Przegląd Historyczny” 1962, t. 53, nr 2.
- Szkutnik P., *Akta dziekana brzeźnickiego 1819–1867. Studium urzędu i dokumentacji*, Łódź 2012.
- Szkutnik P., *Duchowieństwo dekanatu szadkowskiego w 1835 r.*, „Biuletyn Szadkowski” 2007, t. 7.
- Szkutnik P., *Parafia szadkowska na początku XVI w. w świetle Liber beneficiorum Jana Łaskiego*, „Biuletyn Szadkowski” 2013, t. 13.
- Związek J., *Spisy tabelaryczne jako źródło historyczne*, [w:] *Częstochowskie teki historyczne*, t. II: *Dyskurs humanistyczny początku XXI wieku w Częstochowie*, red. N. Morawiec, R. W. Szwed, M. Trąbski, Częstochowa 2011.

[Wpłynęło: marzec; poprawiono: maj 2015 r.]

DESCRIPTION OF THE MID-19TH CENTURY CHURCH AND PARISH IN SZADEK

Summary

The description consists of two documents depicting the state of real property, size of the area and the income of the parish in Szadek in 1858. These documents were drawn up under a decree of the government of the Polish Kingdom. The first of them describes the church and the buildings belonging to the parish. It lists in 19 points the real estate comprising the church property. Each description states the size of a building, its condition, material that it was built of and the value of insurance in case of fire. The second document describes the parish land in Szadek, Bobownia and Ogrodzim. It contains information about the size of each piece of land, its character, and type of land use (e.g. arable land, meadow, vegetable and fruit garden, waste land, road, water reservoir, built up area). The presented documents enrich our knowledge about the history of the Szadek parish, providing information on its possessions in the middle of the 19th century.

Key words: Szadek parish, real property, church property.